

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas sayısı:1967/40

Karar sayısı:1970/26

Karar günü:14/5/1970

Resmi Gazete tarih/sayı:11.5.1971/13833

İptal dâvasını açan : Türkiye İşçi Partisi.

İptal dâvasının konusu : 28/7/1967 günlü, 931 sayılı İş Kanununun tümünün Anayasa'nın 85. maddesine, başlangıcında yer alan ilkelere, sosyal Devlet kavramına, Sosyal ve İktisadî Haklar ve Ödevler Bölümüne ve bütününe ruhuna aykırı olduğu ileri sürülmüş; yine Anayasa'nın 149 ve 150. maddelerine dayanılarak iptali istenilmiştir.

II. Yasa metinleri :

1. İptali istenen kanun :

Davacı, 12/8/1967 günlü, 12672 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 28/7/1967 günlü, 931 sayılı İş Kanununun tümünün iptalini istemektedir. Aşağılarda açıklanacağı üzere dâva esastan incelenmediği için 116 maddelik yasanın tümünün buraya aktarılmasına yer görülmemiş ve ancak kanunun şekil yönünden iptaline yol açan, Anayasa'nın 92. maddesinin beşinci fıkrası gereğince kurulu karma komisyonun oluşturduğu hükümlerinin alınmasıyla yetinilmiştir :

(Madde 3- Bu kanunun kapsamına girecek nitelikte bir işyerini kuran, her ne suretle olursa olsun devralan, çalışma konusunu kısmen veya toptan değiştiren, yapılan işin tamamlanması yüzünden veya her hangi bir sebeple sürekli olarak çalışmasını bırakan işveren işyerinin unvan ve adresini, çalıştırılan işçi sayısını, çalışma konusunu, işin başlama veya bitme gününü, kendi adını, soyadını ve adresini, varsa işveren vekili veya vekillerinin adı, soyadı ve adreslerini, sürekli işlerde bir ay içinde bölge çalışma müdürlüğüne bildirmek zorundadır.

Bölge çalışma müdürlüğü mesul memuru ise bildirimin alındığına dair belge vermek zorundadır.)

(Madde 5- Aşağıda belirtilen hususlarda bu kanun hükümleri uygulanmaz :

1. Deniz ve haya tasama işlerinde,
2. Tarım işlerinde (Orman tali yolları dahil),
3. Bir ailenin üyeleri veya hısımları arasında dışardan başka biri katılmıyarak evlerde ve el sanatlarının yapıldığı işlerde,
4. Ev hizmetlerinde,
5. 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanununun 2 nci maddesinin tarifine uygun üç işçinin çalıştığı işyerlerinde,
6. Çıraklar hakkında,
7. Aile ekonomisi hududu içinde kalan tarımla ilgili her çeşit yapı işlerinde,
8. Konutların kapıcılık hizmetlerinde

9. Sporcular hakkında,

10. Yardım Sevenler Derneği merkez ve taşra atelyelerinde çalışanlar hakkında,

11. Rehabilitasyon edilenler hakkında,

Şu kadar ki.

a) Kıyılarda veya liman ve iskelelerde gemilerden karaya ve karadan gemilere yapılan yükleme ve boşaltma işleri,

b) Havacılığın bütün yer tesislerinde yürütülen işler,

c) Tarım sanatları ile tarım aletleri makina ve parçalarının yapıldığı atelye ve fabrikalarda görülen işler,

ç) Tarım işletmelerinde yapılan yapı işleri,

d) Halkın faydalanmasına açık veya işyerlerinin müstemilâtı durumunda olan park ve bahçe işleri,

Bu kanun hükümlerine tabidir.)

3/4/1970 günlü, 1248 sayılı Kanun bu maddenin 1. bendinin 6. fıkrasını değiştirmiş ve 2. bendine bir e fıkrası eklenmiştir.

(Madde 8- Nitelikleri bakımından en çok 30 iş günü süren işlere süreksiz iş, bundan fazla süren işlere sürekli iş denir.

Bu kanunun 3, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 27, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 71, 76 ve 93 üncü maddeleri süreksiz işlere uygulanmaz. Süreksiz işlerde bu maddelerin konusu olan uyuşmazlıklarda Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır.)

(Madde 14- Hizmet akdinin 17 nci maddesinin II numaralı bendinde gösterilen sebepler dışında işveren tarafından veya 16 ncı maddenin I ve II numaralı bendlerinde gösterilen sebeplerle işçi tarafından veyahutta muvazzaf askerlik hizmeti dolayısıyla fesih halinde üç yıldan fazla çalışmış olmak şartıyla işe başladığından itibaren her bir tam yıl için işçiye 15 günlük ücreti tutarında bir tazminat verilir.

Altı aydan fazla süreler yıla tamamlanır.

İhtiyarlık aylığı bakımından bağlı bulundukları kurum veya sandıklardan aylık veya toptan ödeme almak amacıyla hizmet akdini fesheden işçiler de yukardaki fıkra yazılı bulunan tazminata hak kazanır. Ancak aylık veya toptan Ödeme almak için akdi fesheden işçiye verilecek tazminatın hesabında işçinin yalnız 1 Nisan 1950 tarihinden evvelki hizmet süreleri nazara alınır.

İşçinin bu fıkra hükmünden faydalanabilmesi için aylık veya toptan ödemeye hak kazanmış bulunduğu ve kendisine aylık bağlanması veya toptan ödeme yapılması için ihtiyarlık sigortası bakımından bağlı bulunduğu kurum ve sandığa müracaat etmiş olduğunu alacağı bir belge ile belgelemek zorundadır.

İşçilerin kıdemleri, hizmet akdinin devam etmiş veya fasılalarla yeniden akdedilmiş olmasına bakılmaksızın aynı işverenin bir veya değişik iş yerlerinde çalıştıkları süreler gözönüne alınarak hesaplanır. İşyerlerinin devir veya intikali, yahut diğer bir suretle işverenden başka bir

işverene geçmesi veya başka bir yere nakli halinde işçinin kıdemi işyerindeki hizmetlerin toplamı üzerinden hesaplanır. Kıdem tazminatı ise, bu intikal devresindeki işverene aittir, işyeri intikali ile beraber devam ettiği takdirde kıdem tazminatı, hilâfına hüküm olmadıkça yeni işverene aittir.

Aynı kıdem süresi için bir defadan fazla kıdem tazminatı ödenmez. İşçinin ölümü halinde bu tazminat tutan kanunî vârislerine ödenir.)

(Madde 74- Umumî Hıfzıssıhha Kanununun 179 uncu maddesinde yazıldığı gibi iş yerlerinde ve işçilere ait yatıp kalkma yerlerinde ve diğer müstemilatında bulunması gereken sağlık şartlarının ve iş yerlerinde kullanılan alet, edevat, makinalar ve hammaddeleer yüzünden çıkabilecek hastalıklara engel olacak tedbir ve araçların, işyerlerinde iş kazalarını önlemek üzere bulundurulması lüzumlu -olan araçların ve alınacak güvenlik tedbirlerinin neler olduğunu belirtmek üzere Çalışma Bakanlığı ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı beraberce bir veya birden fazla tüzük çıkarır.

Ayrıca bu kanuna tabi işyerlerinde, işçi sayısı, genişlik, yapılan iş, işin özellikleri, ağırlık ve tehlikesi bakımından hangi işyerleri için kurulmaya başlamadan evvel planların Çalışma Bakanlığının yetkili teşkilâtına gösterilerek kurma izni alınacağı bu işyerleri kurulduktan sonra yine aynı makama başvurularak işletme belgesi alınması gerekeceği, Çalışma ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlıkları tarafından çıkarılacak bir tüzükte tespit olunur.)

(Madde 75- Yetkili makamların verdiği izin üzerine bir işyeri kurularak işlemeye başladıktan sonra o işyerinde başkaca tesisat yapılmış olmadıkça iş durdurulamaz.

A) ilgili tüzükte belirtilen birinci derecedeki şartları yerine getirdikten sonra yetkili makamdan izin almak suretiyle kurulan ve işlemeye başlayan herhangi bir işyerinin, tesis ve tertiplerinde çalışma metot ve şekillerinde, makina ve cihazlarında işçilerin hayatı için tehlikeli olan bir husus tespit edilirse, bu tehlike giderilinceye kadar; üç kişilik bir komisyon kararı ile iş durdurulur.

Bu komisyon; işverenle işçilerin birer temsilcisinden ve işgüvenliğini teftişe yetkili bir memurdan teşekkül eder. Taraflardan birinin çağrısı üzerine, çağrıda belirtilen gün, yer ve saatte toplanır ve çoğunlukla karar verir. İşgüvenliğini teftişe yetkili memurun, her toplantıya katılmış olması şarttır, işçi veya işveren temsilcisinin çağrıya uymaması, komisyonun toplanmasını ve karar almasını engelliyemez.

İşçi temsilcisi :

a) İşyerinde çalışan işçilerin çoğunluğunu temsil eden sendikanın;

b) Böyle bir sendika yoksa o iş kolunda faaliyette bulunan ve işçi çoğunluğunu temsil eden sendikanın veya federasyonun;

c) Bu nitelikte bir işçi Kuruluşu mevcut değilse, en çok üyeye sahip konfederasyonun;

Yönetim kurulunca seçilir.

İşveren temsilcisi ise :

a) İşverenin üyesi bulunduğu sendikanın;

b) Böyle bir sendika yoksa, o iş kolunda faaliyette bulunan ve işveren çoğunluğunu temsil eden sendikanın veya konfederasyonun;

c) Bu nitelikte bir işveren kuruluşu mevcut değilse, en çok üyeye sahip bulunan konfederasyonun;

Yönetim kurulunca seçilir.

B) 74 üncü maddenin 2 nci fıkrasına uygun olarak kurma izni ve işletme belgesi alınmadan açılmış olan veya geçici işletme belgesi alındığı halde ikinci derecedeki şartları verilen süre içinde yerine getirmemiş bulunan işyerleri; Bölge Çalışma Müdürünün talebi üzerine, o yerin en büyük mülkiye amirinin emri ile ve zabıta marifeti ile kapatılır.

C) Bu maddeye göre verilecek durdurma veya kapatma kararına karşı işverenin mahallî iş mahkemesinde itiraz etmek yetkisi vardır. Mahkeme itirazı bir hafta içinde karara bağlar. Bu işler acele mevaddandır. Kararlar kesindir.

Ç) Bir işyerinde çalışan işçilerin yaş, cinsiyet ve sağlık durumları böyle bir işyerinde çalışmalarına engel teşkil ediyorsa, bunlar dahi çalışmaktan alıkonulur.

D) Yukarıdaki bentler gereğince işyerlerinde işçiler için tehlikeli olan tesis ve tedbirlerin veya makina ve cihazların ne şekilde işletilmekten alıkonulacağı ve bunların ne şekilde yeniden işletilmelerine izin verilebileceği Çalışma Bakanlığıınca hazırlanacak bir tüzükte gösterilir.

E) Bir işyerinin kurulmasına ve işletilmesine izin verilmiş olması 74 üncü maddede yazılı tüzük hükümlerinin uygulanmasına hiçbir zaman engel olamaz.

F) Bu maddenin (A) ve (B) bentleri gereğince makina, tesisat ve tertibat veya işin durdurulması veya işyerinin kapatılması sebebiyle işsiz kalan işçilere işveren, ücretlerini ödemeye veya ücretlerinde bir düşüklük olmamak üzere meslek veya durumlarına göre başka bir iş vermeye zorunludur.)

(Madde 97- Bu kanunun 3 üncü maddesine aykırı hareket edenlere aşağıda yazılı cezalar hükmolunur :

A) 10 işçi çalıştıranlar hakkında 250 liradan az olmamak,

B) Daha fazla işçi çalıştıranlar hakkında 500 liradan az olmamak üzere ağır para cezası,

C) Bu maddede yazılı fullerin tekerrürü halinde yukarda yazılı para cezalarının iki katı,

Hükmolunur.)

(Madde 99- A) işçinin bu kanundan veya toplu iş sözleşmesinden yahut hizmet akdinden doğan ve 26 ncı maddede tarif edilen ücretini süresi içinde kasden tam olarak ödemiyen veya noksan ödiyen işveren veya işveren vekili hakkında, bu durumda &lan her işçiye karşılık 50 liradan az olmamak üzere nispî para cezası hükmolunur.

Fiilin tekerrürü halinde evvelce verilmiş olan para cezasının iki katı hükmolunur.

"B) I- 30 uncu maddede yazılı ücrete ilişkin hesap pusulalarını işçilere vermiyen, 31 inci maddede gösterilen tutardan fazla olarak işçi. ücretlerinden zarar karşılığı kesinti yapan veya zarar yapmaksızın işten çıkan işçiye tazminat iade etmiyen veya mahsup yaptığı halde istek üzerine hesap ve belgeleri göstermiyen, 32 nci maddede anılan sebepler dışında işçiye ücret kesintisi cezası kesen yahut bu paraları aynı bendin gösterdiği müddette bu hesaba yatırmıyan işveren veya işveren vekili hakkında 250 liradan az olmamak üzere hafif para cezası,

II- 33 üncü maddede anılan komisyonun tespit ettiği asgarî ücretleri işçiye ödemeyen veya noksan ödiyen, 34 üncü madde işaret edilen sebepler dolayısıyla çalışmayan işçiye yarım ücret ödemeyen 35 inci maddede yazılı şartlar dışında fazla çalışma yapan veya aynı maddede gösterilen fazla çalışma ücretini ödemeyen veya noksan ödiyen 36 ve 37 nci maddelerdeki hükümlere aykırı olarak çalışma yaptıran veya fazla çalışmaya ait ücretleri ödemeyen veya noksan ödiyen 38, 41, 42, 43, 47 ve 54 üncü maddelerdeki şartlar ve usullere uymıyarak bu maddelerde gösterilen ücretleri noksan ödiyen işveren veya işveren vekili hakkında (B) bendinin 1 inci fıkrasında sözü geçen cezalar,

III- 48 inci maddede gösterilen yüzdelerin hesabına ait usullere uymayan, 52 nci maddenin son fıkrasında anılan ücretsiz ilâve izni vermeyen ve ücretli izin kullanan işçiye peşin olarak bu izne ait ücretini ödemeyen veya 56 ncı maddedeki hak edilmiş izni kullanmadan hizmet akdinin feshi halinde bu izne ait ücreti ödemeyen, 57 nci maddeye dayanılarak çıkarılacak olan yönetmelik hükümlerine aykırı hareket eden veya 60 inci maddede anılan sebepler dolayısıyla işçi ücretinden indirme yapan işveren veya işveren vekili hakkında 1000 liradan az olmamak üzere ağır para cezası,

Hükmolunur.)

(Madde 102- Bu kanunun 75 inci maddesinin (A) bendi gereğince çalışmaktan alıkonulan tesisat, tertibat, makina veya cihazın noksanlarını tamamlamadan ve gerekli izni almadan işleten veya aynı maddenin (B) bendi gereğince kapatılan işyerindeki noksanları tamamlamadan ve gerekli izni almadan açan işveren ve işveren vekili, 1000 liradan az olmamak üzere, ağır para cezasıyla cezalandırılır. Fiilin tekrerrüri halinde, evvelce verilen para cezasının iki katı hükmolunur.)

Madde 104- Bu kanunun 77 nci maddesi hükümlerine aykırı hareket edenler hakkında 250 liradan az olmamak üzere hafif para cezasına, ağır ve tehlikeli işlerde onaltı yaşından küçükleri çalıştıran veya 78 inci maddede anılan tüzükte gösterilen yaş kayıtlarına aykırı işçi çalıştıran işveren veya işveren vekili hakkında 1500 liradan a', olmamak üzere ağır para cezasına, 79 uncu madde hükmü gereğince işçilere doktor raporu almayan veya istek halinde ilgili memura göstermiyen, 80 inci madde gereğince alınması gereken raporu almayan veya bu raporları istek halinde yetkili memurlara göstermiyen işveren veya işveren vekili hakkında 500 liradan az olmamak üzere ağır para cezasına, 81 inci maddeye dayanılarak çıkarılacak tüzükte gösterilen şartlara uymayan, 82 nci maddede anılan tüzük hükümlerini yerine getirmeyen işveren veya işveren vekili hakkında 1500 liradan az olmamak üzere ağır para cezası, hükmolunur.

Yukarda sayılan fiillerin tekrerrüri halinde evvelce verilen para cezasının iki katı hükmolunur.)

(Madde 106- I - Bu kanunun 89 uncu maddesinin 2 nci fıkrasında sayılan ödevleri yerine getirmeyen ve aynı maddenin 1 inci fıkrasında kendilerine yetki verilen memurlara karşı gereken kolaylığı göstermiyen işveren veya işveren vekilleri, 93 üncü madde gereğince çıkarılacak tüzük hükümlerine ve aynı maddenin 2 nci fıkrasındaki bildiri şartına uymayan işveren veya işveren vekilleri 94 üncü maddenin 1 inci fıkrasındaki yasaklara riayet etmiyen işveren veya işveren vekilleri hakkında 2500 liradan az olmamak üzere ağır para cezasına, 94 üncü maddenin 2 nci fıkrasındaki yasaklara riayet etmiyen işçiler hakkında 500 liradan az olmamak üzere ağır para cezasına,

Hükmolunur.

Yukarıdaki fıkralardaki fiillerin tekrerrüri halinde cezalar iki kat arttırılır.

II- Yukarıda sözü geçen ilgili memurların bu kanundan veya diğer kanunlardan doğan her çeşit teftiş ve denetleme yetki ve görevleri gereğince görevlerinin yerine getirilmesi sırasında

istedikleri bilgileri vermiyen veya görevlerini yapmayan veya sonuçlandırmaya engel olan kimseler hakkında 2500 liradan az olmamak üzere ağır para cezası hükmolunur.

Fiilin tekerrürü halinde evvelce hükmedilen cezalar bir kat arttırılarak uygulanır.)

2- Davacının dayandığı Anayasa hükümleri :

Davacı, Anayasa'nın 85. maddesini, başlangıçta yer alan ilkeleri, sosyal devlet kavramını, sosyal ve iktisadî haklar ve ödevler bölümü hükümlerini ve Anayasa'nın tümünün ruhunu davasına dayanak olarak göstermişse de aşağıda görüleceği üzere kanunun şekil yönünden iptaline gidildiği için buraya yalnızca Anayasa'nın 85. maddesinin ve 92. maddesinin konuya ilişkin beşinci fıkrası hükmünün alınmasıyla yetinilmiştir :

(Madde 85- Türkiye Büyük Millet Meclisi ve meclisler, çalışmalarını kendi yaptıkları içtüzüklerin hükümlerine göre yürütürler.

İçtüzük hükümleri, siyasî parti gruplarının, meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasî parti grupları, en az on üyeden meydana gelir.

Meclisler, kendi kolluk işlerini başkanları eliyle düzenler ve yürütürler.)

(Madde 92/5- Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosundan gelen metni benimsemezse, her iki meclisin ilgili komisyondan seçilecek eşit sayıdaki üyelerden bir karma komisyon kurulu. Bu komisyonun hazırladığı metin Millet Meclisine sunulur. Millet Meclisi, Karma Komisyonunca veya Cumhuriyet Senatosunca veya daha önce kendisince hazırlanmış olan metinlerden birini olduğu gibi kabul etmek zorundadır. Cumhuriyet Senatosunda üye tamsayısının salt çoğunluğu ile kabul edilmiş olan madde değişikliklerinde, Millet Meclisinin kendi ilk metnini benimsemesi için üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu gereklidir. Bu halde açık oya başvurulur.)

III- İlk inceleme :

Anayasa Mahkemesi içtüzüğünün 15. maddesi uyarınca 16/11/1967 gününde İbrahim Senil, Lûtfi Ömerbaş, İhsan Keçecioğlu, Salim Başol, Feyzulalh Uslu, A. Şeref Hocaoglu, Fazlı Öztan, Celâlettin Kuralmen, Hakkı Ketenoglu, Sait Koçak, Muhittin Taylan, İhsan Ecemiş, Ahmet Akar, Halit Zarbun ve Muhittin Gürün'ün katılmalarıyla yapılan ilk inceleme toplantısında :

a) Dava Konusu 28/7/1967 günlü, 931 sayılı İş Kanununun 12/8/ 1967 günlü, 12672 sayılı Resmî Gazete'de yayımlandığı; dava dilekçesinin 3/11/1967 gününde Anayasa Mahkemesi Genel Sekreterliğince kaleme havale edildiği, 22/4/1962 günlü, 44 sayılı yasanın 26. maddesine göre davanın bu tarihten açılmış sayılması gerektiği ve süresi içinde olduğu; davacı Türkiye işçi Partisinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde temsilcisi bulunduğu; davacı parti tüzüğünün 17. maddesine göre 13 kişiden kurulu olan Merkez Yürütme Kurulunun 14/10/1967 gününde yedi kişi ile yaptığı 42 sayılı toplantıda 934 sayılı Kanunun Anayasaya aykırılığı dolayısıyla Anayasa Mahkemesine dava açılmasına karar verildiği (Ankara 4. Noterliğinin 3/11/1967 günlü, 14665 sayılı şerhiyle onanlı örnek) ve davanın bu karara dayanılarak parti Genel Başkanınca açılmış olduğu görülmüştür.

b) Bundan sonra önce 44 sayılı Yasanın 25 inci maddesinin birinci fıkrasının 1 sayılı bendi uyarınca Türkiye işçi Partisinin iptal davası açılması için karar vermeğe yetkili organı belli edilmek üzere görüşme açılmış ve parti tüzüğünün 17 nci maddesine göre Merkez Yönetim Kurulunun 44 sayılı Yasanın yukarıda değinilen hükmünde öngörülen en yüksek merkez organı olduğu ve bu organın kararına dayanılarak Parti Genel Başkanlığınca getirilen davanın usulünce açılmış olduğu

sonucuna varılmıştır, İbrahim Senil, Celâlettin Kuralmen, Sait Koçak, Muhittin Taylan, Halit ZARBUN ve Muhittin GÜRÜN, davacı parti tüzüğünün 14. ve 15 inci maddeleri uyarınca Genel Yönetim Kurulunun en yüksek merkez organı olduğunu ve bu kurulun kararına dayanılmaksızın açılan davanın yetki, yönünden reddi gerektiğini ileri sürerek bu görüşe katılmışlardır.

C) Daha sonra dosyanın eksiği bulunup bulunmadığı üzerinde durulmuştur. İhsan Keçecioğlu, Feyzullah Uslu, Şeref Hocaoglu, Celâlettin Kuralmen, Hakkı Ketenoglu, Muhittin Taylan ve Halit ZARBUN kanunun tümünün iptali dava edildiğine göre davacının her madde için ayrı gerekçe istenmesi gerektiği görüşünü savunmuşlardır. Çoğunluk dava dilekçesinde yer alan gerekçeyi yeterli görerek bu görüşü benimsememiştir.

Böylece tamamlanan ilk inceleme sonunda:

1- Türkiye İşçi Partisi Tüzüğünün 17 nci maddesi uyarınca Merkez Yönetim Kurulunun Partinin en yüksek merkez organı olduğuna ve bu kurulun kararına dayanan davanın usulünce açıldığına İbrahim Senil, Celâlettin Kuralmen, Sait Koçak, Muhittin Taylan, Halit ZARBUN ve Muhittin GÜRÜN'ün Parti Tüzüğünün 14. ve 15 inci maddeleri gereğince Genel Yönetim Kurulunun en yüksek merkez organı olduğu ve bu kurulun kararına dayanılmaksızın açılan davanın yetki yönünden reddi gerektiği yolundaki karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile;

2- Dosyanın eksiği bulunmadığına ve Anayasa'nın 147, 149, ve 150. ve 44 sayılı kanunun 21., 22, 25. ve 26. maddelerine uygun olduğu kabuledilen işin esasının incelenmesine İhsan Keçecioğlu, Feyzullah Uslu, Şeref Hocaoglu, Celâlettin Kuralmen, Hakkı Ketenoglu, Muhittin Taylan ve Halit ZARBUN'un kanunun tümünün iptali dava edildiğine göre davacıdan her madde için ayrı ayrı gerekçe istenmesi gerektiği yolundaki karşı oylarıyla oyçokluğu ile;

IV- Esasın incelenmesi :

A) 931 sayılı Kanunun şekil yönünden Anayasa'ya aykırı olup olmadığı sorunu :

Davacı, 931 sayılı Kanuna ilişkin tasarının komisyonlarda görüşülme evresinde komisyonların Anayasa'nın 85. maddesine aykırı olarak kurulmuş bulunduğunu ve bu durumun 931 sayılı Kanunun şekil yönünden iptalini gerektirdiğini ileri sürmüş olduğundan ve esasen Anayasa Mahkemesi, Anayasa'ya uygunluk denetimine getirmiş bir kanunu kendiliğinden de bu yönüyle ele alabileceğinden önce şekil yönünden Anayasaya aykırılık sorununun çözümü gerekli bulunmuştur.

Bu nedenle Lütfi Ömerbaş, Salim Başol, A. Şeref Hocaoglu, Fazlı Öztan, Hakkı Ketenoglu, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Avni Givda, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit ZARBUN, Ziya Önel ve Muhittin GÜRÜN'ün katıldıkları 3/3/1970 günlü toplantıda (Dava konusu Kanunu tasarı halinde iken görüşen Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu geçici komisyonları ile Millet Meclisinin Cumhuriyet Senatosundan gelen metni benimsememesi üzerine Anayasa'nın 92. maddesinin beşinci fıkrası uyarınca kurulmuş karma komisyona seçilen üyelerin adlarının hangi siyasi partiye mensup olduklarının ve o tarihlerde Millet Meclisinde ve Cumhuriyet Senatosunda hangi partiden ne sayıda üye bulunduğunun Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi Başkanlıklarından sorulmasına) oyçokluğu ile karar verilmiştir. Lütfi Ömerbaş, Fazıl Uluocak, Şahap Arıç, Halit ZARBUN ve Ziya Önel bu karara muhalif kalmışlardır.

İstenen bilgiler geldikten sonra 14/5/1970 günü yapılan toplantıda konuya ilişkin bütün yazılar ve metinler okunarak işin gereği görüşülüp düşünüldü :

1- 931 sayılı İş Kanununa ilişkin tasarının Millet Meclisince kabul edilen kimi maddeleri Cumhuriyet Senatosunda değiştirilmiş; tasarı bu yüzden yeniden Millet Meclisine dönmüştür. Millet

Meclisi Cumhuriyet Senatosundan gelen metnin büyük bölümünü benimsemiş; ancak 3., 5., 8., 14., 74., 75., 97., 99., 102., 104., 106. maddeten benimsenmemiştir.

Anayasa'nın 92. maddesinin beşinci fıkrası bu durumda her iki meclisin ilgili komisyonlarından seçilecek eşit sayıdaki üyelerden bir karma komisyon kurulmasını ve bu komisyonun hazırladığı metnin Millet Meclisine sunulmasını buyurur. Yine bu fıkra hükmüne göre Millet Meclisi, karma komisyonunca veya Cumhuriyet Senatosunca veya daha önce kendisince hazırlanmış olan metinlerden birini olduğu gibi kabul etmek zorundadır.

Millet Meclisi, 24/7/1967 günlü 146. birleşiminde kaynağını Anayasa'nın 92. maddesinin beşinci fıkrasından alan karma komisyonun, on kişiden kurulmasını kabul etmiştir. Bu komisyonun Millet Meclisi kanadına Adalet Partili üç, Cumhuriyet Halk Partili ve Güven Partili birer üye seçilmiştir. Bu tarihte Millet Meclisinde ayrıca yeni Türkiye Partisinin (18 Milletvekili), Millet Partisinin (14 Milletvekili) ve Türkiye İşçi Partisinin (14 Milletvekili) grupları bulunmakta idi. Adalet Partisinin 243, Cumhuriyet Halk Partisinin 97, Güven Partisinin 33 milletvekili vardı.

Karma Komisyonun Cumhuriyet Senatosu kanadına Adalet Partili dört ve Cumhuriyet Halk Partili bir üye seçilmiştir. Bu sıralarda Cumhuriyet Senatosunda Güven Partisinin de (16 üye) grubu bulunmakta idi. Adalet Partisinin 95, Cumhuriyet Halk Partisinin 30 Cumhuriyet Senatosu üyesi vardı.

İş Kanunu tasarısı gerek Millet Meclisinde gerekse Cumhuriyet Senatosunda geçici komisyonlarda incelenmiştir. .

Bu bilgiler Millet Meclisi Başkanlığının, 13/3/1970 günlü, 1262-6976 sayılı ve Cumhuriyet Senatosu Başkanlığının, 11/3/1970 günlü, 10338-6342 sayılı yazılarına bağlı çizelgelerden alınmıştır.

Karma Komisyon, Millet Meclisince benimsenmeyen 11. maddeyi 26 ve 27 Temmuz 1967 günlerinde görüşmüş; 3., 8., 74., 97., 99, 102., 104. ve 106. maddeleri Cumhuriyet Senatosu metninde olduğu gibi; 5., 14. ve 75. maddeleri de değiştirerek kabul etmiş ve sonucu 27/7/1967 günlü rapora bağlamıştır. Millet Meclisi Genel Kurulu görüşmelerden sonra 28/7/1967 günlü 150. birleşiminde karma komisyon metnini olduğu gibi kabul etmiştir. (Millet Meclisi Tutanak Dergisi - Dönem 2, Toplantı 2, cilt 21, sayfa 760 - 795 ve s. sayısı 160 a 2. ek)

Anayasa'nın 85. maddesine göre Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Meclisler, çalışmalarını, kendi yaptıkları içtüzüklerin hükümlerine göre yürütürler, içtüzük hükümleri, siyasî parti gruplarının meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasî Parti grupları en az on üyeden oluşur.

85. maddenin ikinci fıkrasının ortaya koyduğu ilke, Siyasî Parti gruplarının, güçleri ne olursa olsun, Meclislerin tüm çalışmalarına mutlaka katılmalarını ve katılmanın her grubun gücü oranında olmasını öngörmektedir. Demek ki Anayasa'nın 92. maddesinin beşinci fıkrası uyarınca her iki meclisin ilgili komisyonlarından seçilecek eşit sayıdaki üyelerden kurulu karma komisyonun gerek Millet Meclisi gerekse Cumhuriyet Senatosu kanadına Millet Meclisinde ve Cumhuriyet Senatosunda grubu bulunan her partinin katılabilmesi ve katılmanın grupların güçleri oranında olması şarttır. Böyle olmazsa komisyonun kuruluşu Anayasa'nın 85. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ilkeye aykırı düşer.

Cumhuriyet Senatosunca yapılan bir bölüm değişikliklerin Millet Meclisince benimsenmemesi üzerine Anayasa'nın 92. maddesinin beşinci fıkrası uyarınca kurulan İş Kanunu tasarısı karma komisyonunun yapısı incelenince görülecek olan şudur : Karma komisyonun

kurulduğu tarihte Millet Meclisinde Adalet Partisinin, Cumhuriyet Halk Partisinin, Güven Partisinin, Yeni Türkiye Partisinin, Millet Partisinin ve Türkiye İşçi Partisinin grupları yani altı siyasî parti meclis grubu bulunduğu halde İş Kanunu tasarısı karma komisyonunun Millet Meclisi kanadına Yeni Türkiye, Millet ve Türkiye İşçi Partileri Meclis Gruplarından hiç birisi alınmamış; başka bir deyimle bu gruplar Meclisin, Anayasa'-da yeri olan önemli bir faaliyetine iştirak ettirilmemişlerdir. Karma Komisyonun Millet Meclisi kanadına Adalet, Cumhuriyet Halk ve Güven Partileri Meclis Gruplarından alınanların bu grupların güçleri oranını tam olarak yansıtmayıp yansıtmadığı bir yana, Öteki üç gruptan üye alınmaması karma komisyona Anayasa'nın 85. maddesine aykırı bir nitelik vermeğe yeterlidir.

İş Kanunu tasarısı karma komisyonunun Cumhuriyet Senatosu kanadında da durum aşağı yukarı böyledir. O tarihte Cumhuriyet Senatosunda Adalet, Cumhuriyet Halk ve Güven Partilerinin grupları bulunduğu halde Karma Komisyonun Cumhuriyet Senatosu kanadına Güven Partisi grubundan kimse alınmamış ve Adalet Partisi grubundan gelen 4 ve Cumhuriyet Halk partisi guruplarından gelen bir üyede de bu grupların Cumhuriyet Senatosundaki güçleri oranını tam olarak yansıtmak tan uzak bulunmuştur. Demek ki İş Kanunu tasarısı karma komisyonun kuruluşu, bir bütün olarak da, Anayasa'nın 85. maddesine aykırı düşmektedir.

Burada karma komisyonun 10 kişiden kurulu olması dolayısıyla bütün siyasî parti gruplarına güçleri oranında komisyonda görev verilmesinin olanak dışı bulunduğu yolunda bir savunmanın yeri yoktur. Çünkü Anayasa'nın 92. maddesinin beşinci fıkrası, karma komisyon üyelerinin sayısını sınırlamamış; yalnız her iki Meclisten seçilecek üyelerin eşit sayıda olacağını belirlenmesiyle yetinmiştir. Millet Meclisi, karma komisyonun kurulmasına karar verirken komisyon üyelerinin sayısını da Anayasa'nın 85. maddesindeki ilkeyi gereği gibi işletecek biçimde ayarlaması ve belirlemesi tabii ve zorunlu idi. Karma komisyona üye seçecek ilgili komisyonların bünyelerinin bütün siyasî parti gruplarının karma komisyona katılmalarını sağlamaya elverişli bulunmadığı yolundaki bir savunmanın ise hukukça değeri yoktur. Böyle bir savunma ancak ilgili komisyonların kuruluşlarında da Anayasa'ya aykırılık olduğunu ortaya koyar ve karma komisyonun Anayasa'ya aykırı bünyesini geçerli kılamaz.

Anayasa'ya aykırı olarak kurulduğu yukarıda ayrıntıları ile belirttiçerli kılamaz.

İş Kanunu tasarısı karma komisyonu dava konusu İş Kanununun 3., 5., 8., 14., 74., 75., 97., 99., 102., 104. ve 106. maddeleri üzerinde Anayasa'nın 92. maddesinin beşinci fıkrası buyruğu uyarınca çalışmış ve komisyonun benimsediği veya düzenlediği hükümler Millet Meclisince aynen kabul edilmiştir.

Bir kanun tasarısı veya teklifinin görüşülmesi için Anayasa'nın kurulmasını emrettiği bir komisyonun bünyesi Anayasa'ya aykırı ise, böyle bir komisyondan geçerek kabul edilen kanun tasarısı veya teklifi iptal nedeni olacak bir şekil eksikliği ile malûl sayılmak gerekir. İş Kanunu tasarısının Cumhuriyet Senatosu ile Millet Meclisi arasında anlaşmazlık konusu on bir maddesini inceleyen karma komisyon, yukarıda da belirtildiği üzere Anayasanın 85. maddesi hükmüne aykırıdır, ve bu durum da şekil yönünden iptali gerektirir.

Lûtfi Ömerbaş, Hakkı Ketenoglu, Fazıl Uluocak ve Halit ZARBUN bu görüşe katılmamışlardır.

Fazlı ÖZTAN, Avni GIVDA, ŞAHAP ARIÇ, AHMET AKAR ve Mustafa KARAOĞLU; İş Kanunu tasarısını görüşmek üzere kurulan Cumhuriyet Senatosu geçici komisyonunun bünyesi de Anayasa'nın 85. maddesine aykırı olduğundan ve şu durum kanunun şekil yönünden iptalini zorunlu kıldığından bu gerekçeye de dayanılması gerektiğini ileri sürmüşlerse de ancak yukarıdaki gerekçe üzerinde çoğunluk sağlanabilmiştir.

2- Dava konusu kanunun on bir maddesinin kuruluşu Anayasaya aykırı olan karma komisyonunda incelenip düzenlenmesi şekil yönünden iptal nedeni olarak öngörüldüğüne göre bu durumun kanunun tümüne olan etkisini saptamak, üzere söz konusu hükümlerin niteliği, önemi ve öteki maddelerle olan ilişki ve bağlantıları üzerinde durulması gerekecektir.

a) 931 sayılı Yasanın 3. maddesi :

Bu kanunun kapsamına girecek nitelikte bir işyerini kuran, devralan, çalışma konusunu kısmen veya toptan değiştiren, yapılan işin tamamlanması yüzünden veya herhangi bir sebeple sürekli olarak çalışmasını bırakan işvereni, bölge çalışma müdürlüğüne bildirimde bulunma ödeviyle yükümlü tutan bu madde gerek Genel Hükümler Bölümünde yer almasından gerekse kapsamından anlaşılacağı üzere yasanın temel hükümlerinden biridir.

b) 931 sayılı Yasanın 5. maddesi:

Bu madde kanun hükümlerinin uygulanmayacağı işleri, işyerlerini ve işçileri belirlemekte ve istisnaların kapsamına girdiği düşünülebilecek başka bir takını işlerin bu kanun hükümlerine bağlı bulunduğunu belli ederek ayrıca istisnalara bir açıklık getirmektedir. 3/4/1970 günlü, 1248 sayılı Kanun bu maddenin 1. bendinin 6. fıkrasını değiştirmiş ve 2. bendi sonuna bir (e) fıkrası eklemiştir.

Maddenin önemi ve kapsamındaki genellik ortadadır.

c) 931 sayılı Yasanın 8. maddesi :

Bu madde süresiz ve sürekli işleri tanımlamakta ve kanunun otuz bir maddesini tek tek sayarak bu maddeler hükümlerinin süresiz işlere uygulanmayacağını ve o maddelerin konusu olan uyuşmazlıklarda Borçlar Kanununa gidileceğini hükme bağlamaktadır.

Madde geniş kapsamlı bir genel hüküm niteliğindedir .

ç) 931 sayılı Yasa'nın 14. maddesi :

Bu madde işçileri hangi hallerde ve ne oranda kıdem tazminatı verileceğini belirtmektedir. Kanunun temel hükümlerinden biridir.

d) 931 sayılı Yasanın 74. maddesi :

İşçi sağlığı ve güvenliği bölümünde yer alan bu madde, sağlık ve güvenlik tüzüklerine ilişkindir; tüzüklerin konularını ve hangi bakanlıklarca çıkarılacağını göstermektedir. Bütün işyerlerini ve işçilerin yatıp kalkma yerlerini kapsamına alan bir genelliktir.

e) 931 sayılı Yasanın 75. maddesi :

75. madde işin durdurulması ve işyerinin kapatılması koşullarını düzenlemektedir. Geniş kapsamlı bir hükümdür.

f) 931 sayılı Yasanın 97. maddesi :

Ceza hükümleri bölümünün başında yer alan 97. madde kanunun 3. maddesine aykırı davrananlara verilecek cezaları göstermektedir.

g) 931 sayılı Yasanın 99. maddesi :

Ücrete ilişkin cezaların yer aldığı bu madde bütün işverenleri, işveren vekillerini ve işçileri ilgilendiren bir önem ve kapsamdadır. Kanunun 26., 30., 31., 32, 33., 34., 35., 36., 37., 38., 41., 42., 43., 47., 48., 52., 54., 56., 57., 60. maddelerine ilişkin bulunmaktadır.

h) 931 sayılı Yasanın 102. maddesi :

Bu madde 75. maddenin A ve B bendleri hükümlerinin ceza yaptırımını kapsamaktadır.

i) 931 sayılı Yasanın 104. maddesi :

104. maddede 77., 78., 79., 80., ve 81. maddelerin ceza yaptırımları yer almıştır.

ı) 931 sayılı Yasanın 106. maddesi :

İş hayatının denetleme ve teftişine ilişkin cezaların hepsi (özellikle 89, 93, 94. maddelerle ilgili olanlar) bu maddenin kapsamı içindedir.

Görülüyor ki Anayasaya aykırı olarak kurulduğu saptanan karma komisyonun inceleyip düzenlediği on bir madde genel olarak kanunun bütünüyle ilişkisi ve bağlantısı bulunan önemli, geniş etkili ve kapsamlı hükümlerdir. Şekil yönünden Anayasa'ya aykırılık dolayısıyla yalnızca bu maddelerin iptali halinde kanunun bir çok maddeleri ya doğrudan doğruya, yahut da yaptırmışız kalmak yüzünden işleyemez, uygulanamaz hale düşecek ve kanun çalışma hayatını düzenleyemeyerek ters, eksik uygulamalarla büyük duraksamalara, duraklamalara ve karışıklıklara yol açacaktır. Bu nedenlerle yukarıda varılan sonuca göre kanunun tümünün şekil yönünden iptali zorunludur. Kaldı ki 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası dahi, bir kanunun belirli maddelerinin iptali kanunun kimi hükümlerinin veya tümünün uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa Anayasa Mahkemesinin o hükümlerin de iptaline karar verebilmesini mümkün kılmaktadır.

Lûtfi Ömerbaş, Celâlettin Kuralmen, Hakkı Ketenoğlu, Fazıl Uluocak, İhsan Ecemiş ve Halit ZARBUN 931 sayılı Kanunun tümünün şekil yönünden iptali gerektiği yolundaki görüşe katılmamışlardır.

Avni Givda ve Ahmet Akar kanunlar bir bütünü oluşturduğu, maddeleri arasında ilişki ve bağlantı bulunması tabii ve zorunlu olduğu için sözü geçen on bir madde ile kanunun öteki maddeleri arasındaki ilişki, bağlantı ve etki bakımından ayrıca araştırma yapılmasının gereksizliği görüşünü ileri sürmüşlerdir.

3- Davanın açılmasından sonra yayımlanan, 931 sayılı İş Kanununun 79. maddesine bir fıkra eklenmesi hakkındaki 3/2/1970 günlü, 1225 sayılı Kanunla yine aynı kanunun 5. maddesinin 1. bendinin 6. fıkrasını değiştiren ve 2. bendine bir (e) fıkrası ekleyen 3/4/1970 günlü, 1248 sayılı Kanunun yukarıda (IV/A/2 sayılı Bölüm) varılan sonuca göre uygulanma olanağı kalmadığından bunların da 44 sayılı kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca iptali gerekir.

4- Tümünün iptali öngörülen 931 sayılı İş Kanununun önem ve kapsamına göre iptal yüzünden oluşacak boşluğun kamu düzenini tehdit etmesi olasılığı bulunduğundan Anayasa'nın 152. ve 44 sayılı Kanunun 50. maddeleri uyarınca iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihin ayrıca kararlaştırılması gereklidir, iptalin yürürlük tarihinin 12 Kasım 1970 olarak saptanması yerinde olacaktır.

B) 931 sayılı Kanunun esas yönünden Anayasa'ya aykırı olup olmadığı sorunu :

931 sayılı Kanunun tümünün şekil yönünden iptali öngörüldüğüne göre esas yönünden Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılmasına yer kalmamıştır.

V- SONUÇ :

1- a) 28/7/1967 günlü, 931 sayılı iş Kanunu tasarı halinde iken Millet Meclisi ile Cumhuriyet Senatosu arasındaki anlaşmazlık konusu maddelerin görüşülmesi için Anayasa'nın 92. maddesinin beşinci fıkrası uyarınca kurulan karma komisyon bünyesinin Anayasa'nın 85. maddesi hükmüne aykırı olduğuna ve bunun şekil yönünden iptali gerektirdiğine Lûtfi Ömerbaş, Hakkı Ketenoglu, Fazıl Uluocak ve Halit ZARBUN' un karşı oylarıyla vs oyçokluğu ile;

b) İptalde tek gerekçe ile yetinilmesine, Cumhuriyet Senatosu geçici komisyonun bünyesi de Anayasa'nın 85. maddesine aykırı olduğundan ve şu durum kanunun şekil yönünden iptalini zorunlu kıldığından bu gerekçeye de dayanılması gerektiğini ileri süren Fazlı ÖZTAN, Avni GİVDA, ŞAHAP ARIÇ, Ahmet AKAR ve Mustafa KARAOĞLU'nun karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile;

2- Yukarda varılan sonuca göre kanunun tümünün şekil yönünden iptaline Lûtfi Ömerbaş, Celâlettin Kuralmen, Hakkı Ketenoglu, Fazıl Uluocak, İhsan Ecemiş ve Halit ZARBUN'un karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile;

3- 3/2/1970 günlü, 1225 sayılı ve 3/4/1970 günlü, 1248 sayılı kanunların, yukarda varılan sonuca göre uygulanma olanağı kalmadığından bunların 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca iptaline oybirliğiyle;

4- Anayasa'nın 152. ve 44 sayılı Kanunun 50. maddeleri uyarınca iptal kararının 12 Kasım 1970 günü yürürlüğe girmesine oybirliğiyle;

14/5/1970 gününde Anayasa'nın 147., 149., 150. ve 152. maddeleri uyarınca karar verildi.

Başkanvekili
Lûtfi Ömerbaş

Üye
Salim Başol

Üye
Fazlı ÖZTAN

Üye
Celalettin Kuralmen

Üye
Hakkı Ketenoglu

Üye
Fazıl Uluocak

Üye
Sait Koçak

Üye
Avni Givda

Üye
Muhittin Taylan

Üye
Şahap Arıç

Üye
İhsan Ecemiş

Üye
Ahmet Akar

Üye
Halit ZARBUN

Üye
Mustafa KARAOĞLU

Üye
Muhittin GÜRÜN

KARŞIOY YAZISI

1- Anayasa'nın 92 nci maddesi, Millet Meclisinin, Cumhuriyet Senatosundan gelen metni benimsememesi halinde, her iki Meclisin ilgili komisyonlarından seçilecek eşit sayıdaki üyelerden bir karma komisyonun kurulmasını öngörmüştür.

931 sayılı İş Kanunu tasarısının 11. maddesinde Cumhuriyet Senatosunca yapılan değişiklik, Millet Meclisinde benimsenmediğinden 10 kişilik bir karma komisyonun kurulması kararlaştırılmış ve her iki Meclisin, ilgili komisyonları olan, gececi komisyonlarından 5 er üye seçilmek suretiyle Anayasa'nın saptadığı kural gerçekleştirilmiştir.

Olayda Anayasa'nın 92. maddesinin öngördüğü karma komisyonun kaynağı olan geçici komisyonlar, birer Anayasa kurumu olmadıklarından, bunlardan seçilen üyelerle oluşturulacak karma komisyonunun kuruluşunda Anayasa'nın 85. maddesinin ikinci fıkrası hükmünün uygulanması düşünülmemek gerekir.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'da sözü edilmeyen komisyonların kuruluş biçimlerindeki aksaklığın iptal nedeni sayılmayacağını çeşitli davalar dolayısıyla karara bağlamış, bu kararında dahi, Cumhuriyet Senatosu Geçici Komisyonunun bünyesi bakımından da kanunun iptali gerekeceğini ileri süren görüşü benimsenmemiştir. 92. madde karma komisyonun, her iki meclisin ilgili komisyonlarından seçilecek eşit sayıdaki üyelerden kurulacağını belirtmektedir, ilgili komisyonda bir siyasî parti grubu yer almamışsaki bu hal Anayasa'ya aykırı görülmemektedir-karma komisyonda o siyasî parti grubuna yer vermek mümkün olamaz. Malzemesinde (İlgili komisyon) varlığı aranmayan unsurların, (Anayasa madde: 85), yapıda (Karma komisyon) aranmasına yer yoktur.

Anayasa'nın 92. maddesinin öngördüğü karma komisyonla 90. ve 94. maddelerinin öngördüğü komisyonlar arasındaki fark da gözden uzak tutulmamak gerekir. 90. maddedeki komisyon, her iki meclisten eşit sayıda seçilecek üyelerden kurulmaktadır. 94. maddede karma komisyonun kuruluşunda, iktidar grubuna veya gruplarına en az 30 üye verilmek şartıyla, siyasî parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına göre temsilinin gözönünde tutulacağı belirtilmiştir. 92. maddede ise, karma komisyonun, ilgili komisyonlardan seçilecek üyelerle kurulacağı açıklanmıştır. Karma komisyon kurulurken 85. maddeye uymak için, ilgili komisyonlarda değişiklik yapmak, karma komisyona ilgili komisyon dışından üye almak demek olur ki bu durumu 92. madde ile bağdaştırmak mümkün değildir.

2- Kuruluş biçimi Anayasa'ya aykırı görülen karma komisyonun raporu, 931 sayılı Kanunu 11. maddesine ilişkin bulunduğundan, iptal kararının da bu 11. madde ile sınırlı olması gerekir. İptal edilen maddelerle kanunun kimi maddeleri arasında ilişki ve bağlantı kurarak kanunun tümünün iptali yoluna gidilemez. Bu tutum, 44 sayılı Kanunun 28. maddesine de uymamaktadır. Uygulamanın Anayasa'da da dayanağı yoktur.

Başkan Vekili

Lütfi Ömerbaş

MUHALEFET ŞERHİ

931 sayılı İş Kanunu tasarısının Millet Meclisince kabul olunan metnin bir takım maddeleri Cumhuriyet Senatosunca değiştirilmiş ve tasarı bu yüzden Millet Meclisine geri çevrilmiştir. Millet Meclisi, Cumhuriyet Senatosunca değiştirilen diğer maddeleri benimsemiş isede 3, 5,8, 14, 74, 75, 97, 99, 102, 104 ve 106 ncı maddeler olmak üzere değişik 11. maddeyi kabul etmemiştir. Bu durumda Anayasa'nın 92. maddesinin 5. fıkrası gereğince her iki meclisin ilgili komisyonlarından seçilerek eşit sayıdaki üyelerden bir "Karma Komisyon" kurulması lâzımgelmıştır. Sözü geçen fıkra göre Millet Meclisinin, Karma Komisyonca veya Cumhuriyet Senatosunca veyahut daha önce kendisince hazırlanmış metinlerden birini olduğu gibi kabul etmesi zorunluğu bulunduğundan Millet Meclisi Genel Kurulu 27/7/1967 günlü, 150. birleşiminde değişik 11. madde hakkında Karma Komisyonun sunduğu metni olduğu gibi kabul etmiştir. Ancak kararda tafsilatı ile ve dayanaklarıyla açıklandığı üzere sözü geçen Karma Komisyonun Anayasa'nın 85. maddesinin 2. fıkrasına aykırı olarak kurulmuş olduğu tespit edilmiştir. Bünyesi Anayasa'ya aykırı bulunan böyle bir komisyonun hazırladığı bir metnin muteber sayılmasına imkân bulunmadığı nazara alınmadan Millet Meclisince kabul edildiği anlaşılan sözü geçen 11. maddenin şekil yönünden iptali gerekli bulunmuştur. Fakat 931 sayılı Kanunun bu maddeler dışındaki hükümleri ise yasama organı tarafından usulüne uygun olarak incelenmiş ve kabul edilmiştir. Şekil yönünden Anayasa'ya aykırılıkları yoktur. Esaslarının Anayasa'ya aykırı olup olmadıkları da incelenmemiştir. Şekil yönünden iptal edilen maddeler dolayısıyla kanunda boşluklar meydana geldiği görüldüğü takdirde yasama organınca eksikliklerin tamamlanması suretiyle boşlukların doldurulması icabeder. Bu itibarla 44 sayılı Kanunun 28 inci maddesinin 2. fıkrasının uygulanmasının yerinde olmayacağı görüşündeyim. Bu sebeplerle yukarıda işaret olunan maddeler dışındaki maddelerinin esası tetkik edilemeden 931 sayılı İş Kanununun tamamının yazılı olduğu üzere iptaline karar verilmesine muhalifim.

Üye

Celâlettin
Kuralmen

KARŞIOY YAZISI

1970/26 sayılı olan ve 931 sayılı İş Kanununun iptalini kapsayan kararın karşı oyu.

Mahkememiz. Anayasa'nın 92. madesinin beşinci fıkrası gereğince kurulmuş olan Karma Komisyonun, İş Kanununun 11. maddesini. Senatonun değiştirmesi yüzünden incelemiş ve Millet Meclisince de Karma Komisyonun hazırladığı maddeler kabul edilmiş olduğu, bu Karma Komisyonun kuruluşunda ise Anayasa'nın 85. maddesinin ikinci fıkrası gereğince siyasî parti

gruplarının güçleri oranında meclisler çalışmalarına katılmaları gereğine yer verilmediği ve bu nedenle de;

a) İş Kanununun Cumhuriyet Senatosunca değiştirilen 11. maddesini inceleyen Karma Komisyonun, Anayasa'nın 85. maddesinin ikinci fıkrasına aykırı kurulmuş olması yüzünden işbu maddelerin iptali gerektiği,

b) İş Kanununun iptal olunan 11. maddesinin genel hükümleri ihtiva etmesi dolayısıyla bütün İş Kanununun uygulanamaz hale gelmesi yönünden bütün kanunun iptali icap ettiği,

sonucuna vararak İş Kanununun tümünün iptaline karar vermiştir.

1- Anayasa'nın 92. maddesinin beşinci fıkrasında "..... her iki meclisin ilgili komisyonlarından seçilerek eşit sayıdaki üyelerinden bir Karma Komisyon kurulur" hükmü bulunmaktadır.

Bu komisyonun kuruluş nedeni, Senatoca değiştirilen ve bunun için tekrar İncelenmesi zorunlu hale gelen maddeleri hazırlamış olan Meclis komisyonlarını yeniden harekete getirerek teker teker çalışmalarına meydan verecek ve zaman kaybını gerektirecek bir çalışma biçiminden kurtulmaktır. Bunun için tetkik konusu olan maddeler üzerinde daha önce çalışmış bulunan komisyonlar üyelerinden seçilecek parlamenterlerin, her iki Meclisten eşit sayıda olmak şartıyla bir araya gelerek inceleme görevini yapması öngörülmüştür. Böylece üzerlerinde parlamento çalışmaları yapılmış olan maddelerde beliren ayrılık dolayısıyla iki Meclis görüşü birleştirmek istenmiştir. Bu çalışmanın ilk hazırlanış biçimine uygun olması için Meclislerin ilk komisyon çalışmalarına katılmış bulunan komisyonundan üye seçilmesi gerekli görülmüş ve ikinci koşul olarak da her iki Meclisin komisyonlarından seçilen üyeler sayısının eşit olacağı saptanmıştır.

92. maddenin beşinci fıkrasında başka bir koşul yoktur. 85. maddenin ikinci fıkrasının gereği olan siyasî parti gruplarının güçleri oranında parlamenter çalışmalara katılmaları ilkesi her meclisin komisyonları seçilirken gözönünde tutulmuş ve komisyon kuruluşlarında bu ilke gerçekleştirilmiştir. Bu yönü ile Karma Komisyona üye seçiminde tekrar 85. maddenin ikinci fıkrasındaki ilkeye bağlı kalınması koşulu 92. maddede yer almamıştır ve gereksiz görülmüştür.

Anayasamızın ve içtüzüklerin hükümleri .kuruluşlarda gözönünde tutulan bu ilkeye, kurulmuş olan komisyon çalışmalarında ve genel kurulların görüşmelerinde riayet edilmesine imkân ve mahal görmemişlerdir, içtüzüklerin hiçbir hükmü Komisyon toplantılarında mutlaka siyasi parti gruplarının, güçleri oranında katılmalarına ve kararların, yine bu koşullar içinde verilmesine ilişkin bir esası kapsamamaktadır. Anayasamızın 86. maddesinin birinci fıkrasında, her meclisin üye tam sayısının sâit çoğunluğu ile toplanacağı ve Anayasa'da başkaca hüküm yoksa toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verileceği ve ikinci fıkrasında da Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı yeter sayısının her iki meclisin üye tam sayısı toplamının salt çoğunluğu olacağı esasları yer almaktadır. Bu maddede toplantılara ve kararlara, siyasî partilerin güçleri oranında katılacağı ilkesine yer verilmemiştir.

85. maddenin ikinci fıkrasının bu, maddelerde zikredilmemiş olmasına rağmen uygulanacaktır şeklinde bir görüşün öne sürülmesine de imkân yoktur. Böyle bir uygulamaya gidilmesi halinde ne komisyonların ve ne de meclisler genel kurullarının toplanmalarına ve bir karara varabilmelerine imkân kalmaz.

Bunlar göstermektedir ki Anayasamızın 85. maddesinin ikinci fıkrasına ait ve tamamen İçtüzük hükümlerine ilişkin ilkesi, ancak içtüzüklerde sarahat olan hallerde uygulanabilecek ve uygulama olanağı bulunmayan hallerde ise bu ilke yerine getirilmeyecektir. 92. maddenin beşinci

fıkrasının belirttiği ilgili komisyonların, 85. maddeye göre kurulmuş olsalar bile 92. madde gereğince bu komisyonlardan seçilecek üyelerden oluşacak Karma Komisyonun yine 85. madde ilkelerine uygun biçimde kurulmaları gereklidir görüşü kabul edilirse böyle bir uygulama yapılamayacağı ortadadır. Çünkü iptal konusu olan kanunun kabulü tarihinde Millet Meclisinde 6 siyasî parti grubu bulunmakta ve bu yönü ile her komisyondan parti grubu sayısınca ilk önce altı üye seçilmesi gerekmektedir. Parti oranına da yer verilince ilgili komisyondan seçilecek üye sayısı en azından 8 veya 10 rakamına ulaşabilir. Eğer kanunun meclisler-deki birinci incelemelerinde kanun tasarısı Ş komisyondan geçmişse her komisyondan seçilecek 10 üyenin tutarı 50 ye ulaşacak ve eşit sayıda diğer meclisten de aynı sayıda seçilmesi gerektiğine göre Karma Komisyonun üye sayısı 100 rakamına ulaşacaktır. Böyle bir komisyonun kurulması ilgili komisyonları çalışamaz hale getirdiği gibi meclisler genel kurullarını da işleyemez duruma sokar. Kaldı ki 10 veya 11 üyeden kurulu siyasî parti grupları 18 - 20 ye varan meclislerin bütün komisyonlarına üye de veremez. Karma Komisyon için mutlaka 85. madde gereğince her siyasî parti gurubundan bir üye bulunması öngörüldüğü takdirde ilgili komisyonda üyesi bulunmayan partinin başka bir komisyondaki üyesi Karma Komisyona alınacak ve böylece de 92. maddenin beşinci fıkrasındaki "ilgili komisyonlardan" seçilme koşulu ihmal edilerek Anayasa'ya aykırı bir sonuç doğacaktır.

Bütün bu yönleriyle yani 92. maddenin beşinci fıkrasının öngördüğü ilgili komisyonların 85. maddenin koşullarına yer verilerek seçilmiş bulunmaları ve meclislerin çalışmalarında, kuruluşlarda öngörülen bu ilkeye riayet edilememesi zorunluğunun bulunması ve yine parti gruplarının her meclisin komisyonları sayısınca üyeyi kapsamamaları ve 95. maddenin beşinci fıkrasının, Karma Komisyon kuruluşlarında öngördüğü koşulları belirtmiş olduğu nedenleriyle 11. maddenin iptalini gerektiren anayasal bir neden bulunmamaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi bizzat Anayasamız, 86. madde hükmü ile, uygulama imkânsızlığı yönünden Anayasa'nın 85. maddesinin ikinci fıkrası ilkesini benimsememiş bulunmaktadır. Bunlardan dolayı 11. maddenin şekil yönünden iptaline katılmamaktayız.

2- İptaline karar verilen 11. maddenin temel hükümleri kapsamı dolayısıyla İş Kanununun tümünün uygulanamaz hale gelmesi yüzünden bütün İş Kanununun iptaline gidilmesi de yersizdir.

Çünkü İş Kanununun diğer hükümleri, Anayasa'ya uygun biçimde kanunlaşmış ve şekil yönünden bir aksaklık taşımamakta bulunmuştur. İptal edilen 11. maddenin ortadan kalkmasıyla geri kalan hükümlerden bazılarının eksik kalması hali, iptal nedeni olamaz. Birkaç maddenin uygulanmasında güçlük doğsa bile diğer maddelerin rahatça uygulanması mümkündür. 11. madde kalkınca diğer maddeler uygulanamaz sonucuna varmak için geriye kalan her maddenin iptal edilen maddelerle teker teker karşılaştırılması, uygulanamayacağı sonucuna götüren nedenlerin karar yerinde açıkça belirtilmesi gerekirken bu hususa da riayet olunmamıştır. Anayasa'ya uygun biçimde tedvin edilmiş bulunan 11. madde dışındaki hükümlerin eksikliğini yasama yolu ile tamamlamak daha çok kolaydır. Bir felsefenin, bir görüşün, kanun maddeleri halinde gerçekleştirilmiş bulunması anlamını taşıyan kanunun tümü iptal edilince yine değişik görüşler, felsefi istekler öne sürülecek ve kanunun hazırlanması kadar müzakere ve kabulü de güç olacaktır. Buna karşılık birkaç maddeye münhasır ve Ana Kanunun tamamlanması niteliğinde kanun maddelerinin hazırlanması ve görüşülmesi kolay ve kanuna hâkim olan prensipler çerçevesinde kalacağı için daha az tartışmalı olacaktır.

Bu nedenlerden ötürü 11. maddenin iptal edilmiş bulunmasına dayanarak kanunun tümünün iptalinin gerekmediği görüşündeyiz, kararın bu yönüne de katılmamaktayız.

Üye
Hakkı Ketenoglu

Üye
Fazıl Uluocak

Üye
Halit ZARBUN

KARŞIOY YAZISI

1. 931 sayılı İş Kanunu tasarısı halinde iken Cumhuriyet Senatosunda bir geçici komisyonda incelenmiştir. Bu komisyonun, başkanları Bayındırlık, Millî Savunma, Sosyal İşler, İçişleri, Mali ve İktisadî İşler, Anayasa ve Adalet, Bütçe ve Plân olmak üzere sekiz komisyondan ikişer üye alınarak kurulmasına Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunun 18/4/1967 günlü 52. birleşiminde karar verilmiştir. (Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi Dönem, I, toplantı 6, cilt 40, sayfa 39)

1967/40 esas sayılı dava dosyasındaki Cumhuriyet Senatosu Başkanlığının 11/3/1970 günlü, 10338-6342 sayılı yazısına bağlı çizelgeden geçici komisyonun 11 Adalet Partili ve 5 Cumhuriyet Halk Partili üyeden kurulduğu anlaşılmaktadır. Bu Komisyon 23/5/1967'de toplanıp görev bölümü yapmış, ve çalışmalarını 13/6/1967 gününde bitirmiştir. (Esas 1/742-Karar 2 sayılı, 13/6/1967 günlü Cumhuriyet Senatosu İş Kanunu tasarısı geçici komisyonu raporu - Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi cilt 42. 29/6/1967 günlü, 79. birleşim tutanağının sonundaki 950 sayılı basma yazı.)

Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulu geçici komisyonun raporu üzerine kanun tasarısını 29/6/1967 günlü 79. birleşiminde görüşmeye başlamış ve görüşmeleri açık oylama ile 13/7/1967 günlü 86. birleşimde bitirmiştir. (Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi - Dönem I, Toplantı 6, Cilt 42, Sayfa 107-507).

Bu arada Güven Partisi Cumhuriyet Senatosu Grubunun Yönetim Kuruluna seçilenlerin adlarını ve görevlerini bildiren grup başkan vekilliği yazısı Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunun 16/5/1967 günlü, 60. birleşiminde okunmuştur. (Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi: Cilt 40, Sayfa 241) 18/5/1967 günlü, 61. birleşimde ise Başkanlık Divanının boşalan üç üyeliğinden iki divan kâtipliğinin Cumhuriyet Halk Partisine bir idare amirliğinin Güven Partisine ayrılmasına ilişkin dağıtım cetvelinin ekli bulunduğu Başkanlık Divanı Danışma Kurulunun 18/5/1967 günlü, 4 sayılı karar Başkanlık Divanının sunuşu olarak genel kurula duyurulmuştur .

Bütün bunlara karşılık Güven Partisi Cumhuriyet Senatosu Grubunun kurulması dolayısıyla siyasî parti gruplarının güçleri oranında oluşan değişiklik 23/5/1967 gününde çalışmaya başlayan İş Kanunu tasarısı geçici komisyonunun bünyesine yansıtılmamış ve gecici komisyon böylece Anayasa'nın 85. maddesinin ikinci fıkrasına aykırı bir duruma düşmüştür.

Anayasa Mahkemesinin bir bölüm üyeleri Anayasa'da yeri bulunmayan komisyonların bu arada söz konusu geçici komisyonun bir içtüzük düzenlemesi olduğu, içtüzük hükümleriyle oluşan komisyonlardaki incelemelerin meclislerce kabul edilen kanunların Sıhhati bakımından şart bulunmadığı, bu komisyonların kuruluşlarına ilişkin hataların ve usulsüzlüklerin kanunların Anayasa'ya aykırı sayılmalarını gerektirmediği görüşündedir. Nitekim 931 sayılı İş Kanununun şekil yönünden iptalinde sadece Anayasa'nın 92. maddesinin beşinci fıkrası uyarınca kurulan ve İş Kanununa ilişkin tasarının iki meclis arasında anlaşmazlık konusu olan hükümlerini inceleyen karma komisyonun Anayasa'nın 85. maddesine aykırı olarak kurulmuş bulunması durumunun gerekçe olarak ele alınması görüşü çoğunluk sağlayabilmiştir. Şu hale göre Yasama Meclisleri komisyonlarının yasama işlemlerindeki yerleri ve etkileri üzerinde bir kez daha durulmasında zorunluluk vardır.

Anayasa'nın her kanun tasarı veya teklifinin mutlaka bir komisyon incelemesinden geçmesi gerektiği yolunda bir kuralı doğrudan doğruya koyan hükmü yoktur. Ancak iki durumda: Millet Meclisinin Cumhuriyet Senatosundan gelen metni benimsememesi halinde; bir de bütçe tasarılarının incelenmesinde karma komisyon kurulacağı açıkça belirtilmektedir. (Anayasa : Madde 92 ve 94) Bununla birlikte Yasama meclislerinde komisyonlar bulunacağına ve kanun tasarı ve tekliflerinin bu komisyonlarda görüşüleceğine işaret eden dolaylı hükümler Anayasa da yer almıştır. Söz gelimi, 91. maddenin ikinci ve 92. maddenin beşinci fıkralarında "her iki meclisin ilgili komisyonları" ndan ve yine 92. maddenin onuncu fıkrasında Cumhuriyet Senatosunun kendisine gönderilen bir metni "Millet Meclisi komisyonlarında ve genel kurulundaki görüşme süresini aşmayan bir süre içinde" karara bağlayacağından söz edilmektedir.

Dikkat edilirse görülür ki Anayasa, ancak kanun tasarı ve tekliflerinin her iki meclisin bir karma komisyonunda incelenmesini gerekli kıldığı hallerde bunların kurulması biçimini içtüzüklere bırakmayarak kendisi düzenlemiş; bir de kanun teklifi getiren Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin mensubu olmadıkları meclisin komisyonları karşısındaki durumlarının düzenlenmesini yine içtüzüklere bırakmayarak kendisi hükme bağlamıştır. Her iki meclisin ayrı ayrı kuracakları komisyonlar Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi arasında anlaşmazlık konusu olamayacağından Anayasa'nın bunlar üzerinde durmamasını tabî görmek gerekir. Öteden beri komisyonların yasama meclislerinin bölünmez parçaları oluşu ve bunların çalışmalarının yasama işlerinin tabîi ve zorunlu bir evresini oluşturma gelmesi karşısında Anayasa Koyucudan bu konuda açık ve kesin bir buyruğun beklenmesi yerinde olmaz. Yukarıda da değinildiği üzere Anayasa'da konuya dolaylı olarak dokunulmuştur ve bu dolaylı hükümler Yasama Meclisleri komisyonlarına ve kanun tasarı ve tekliflerinin bu komisyonlarda görüşülmesi usulüne bir Anayasa kurumu niteliğini vermeğe yetmektedir.

Öte yandan Anayasa, Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve meclislerin çalışmalarını kendi yaptıkları içtüzüklerin hükümlerine göre yürütmeleri kuralını da koymuştur. (Madde 85/1)Yasama meclislerinin içtüzüklerinde ve bu arada Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğünde komisyonlara, komisyon çalışmalarına, kanun tasarı ve tekliflerinin komisyonlara havalesine ve buralarda görüşülmelerine ilişkin düzenlemelere önemle yer verilmektedir.

Yukarıdan beri kısaca değinilen hususlar gözönünde tutulursa yetkili komisyonlardan geçmeksizin veya usulünce kurulmamış yahut bünyesi Anayasa'ya aykırı bir komisyondan geçerek kabul edilmiş kanun tasarısının, iptal nedeni olacak bir şekil eksikliği ile malûl sayılması gerektiği sonucuna varılır.

Şu duruma göre 931 sayılı İş Kanunu, tasarımı inceliyen Cumhuriyet Senatosu geçici komisyonunun Anayasa'nın 85. maddesine aykırı bir kuruluştaki olması dolayısıyla de, şekil yönünden Anayasa'ya aykırıdır ve iptal kararında bu gerekçeye de dayanılmalıdır.

II. Her kanun bir bütündür. Her kanunun maddeleri arasında bir ilişki ve bağlantı vardır. Bir yasama belgesinin kanun olmasını, bir bütünü oluşturduğunun ve maddeleri arasında ilişki ve bağlantı bulunduğunun kanıtı saymak gerekir. Bir bölüm maddelerin iptal nedeni olacak şekil eksikliği ile malûl bulunması halinde bu durumun, kanunun tümüne bulaşması tabiidir.

931 sayılı İş Kanununa ilişkin tasan, şekil yönünden Anayasa'ya aykırılığı ve bu nedenle de iptali zorunluluğu saptanan 11. maddenin Millet Meclisi Genel Kurulunca 28/7/1967 gününde kabul olunmasıyla ancak tekemmül etmiş bir kanun niteliği ve sayısı almış, on bir maddenin Millet Meclisinde kabulü tarihi kanunun kabul tarihi olarak sayılmış ve Anayasa'nın 93. maddesi uyarınca yayımlanmasına gidilmiştir. Kanunun 11 maddesinin iptal nedeni olacak bir şekil eksikliği ile malûl bulunuşu doğrudan doğruya kanunun tümünün iptalini gerektirir. Çünkü bir kanunun bir bölümünü

şekil yönünden sağlam, bir bölümünü şekil yönünden bozuk saymanın ve bozukluğu bir noktada tecrit etmenin olanağı yoktur.

931 sayılı İş Kanununun 11 maddesinin iptal nedeni olacak bir şekil eksikliği ile malûl bulunduğu saptandığına göre doğrudan doğruya kanunun tümünün iptaline gidilmesi tabî ve zorunlu idi. Bu maddelerle kanunun geriye kalan maddeleri arasındaki ilişki, bağlantı ve etkilenmenin ayrı ayrı araştırılmasına girilmesi yersiz ve gereksiz olmuştur.

1967/40-1970/26 sayılı, 14/5/1970 günlü karara bu yönlerden karşıyız.

Ahmet Akar

Avni Givda

Yukarıda yazılı karşıoy yazısına katılıyoruz.

Mustafa Karaoğlu

Fazlı Öztan

KARŞIOY YAZISI

1- Ara kararına ilişkin karşıoy: Anayasa Mahkemesince evvelce karara bağlanan bazı itirazlar dolayısıyla yapılan incelemelerde kanun tasarılarının Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Komisyonlarında incelendiği tarihlerde, Güven Partisinin kurulması üzerine komisyonların bünyelerinde Anayasa'nın 85/2 maddesi gereğine göre bir değişiklik yapılmadan müzakerelere devam edildiği tespit edilmiş idi. Yasama meclisleri komisyonlarında husule gelen bu Anayasaya aykırılık durumunun düzeltilmeden kanun tasarılarının incelenmesine devam edilmesinin bu suretle çıkan kanunların şekil yönünden iptalini gerektirdiği ve dâva konusu 931 sayılı Kanunun incelenmesinin yapıldığı aynı nitelikteki komisyonlarda husule gelen Anayasa'ya aykırılık durumunun da bu komisyonlardan seçilecek olan karma komisyonunun bünyesine tesir edeceği kanısında bulunduğumdan, İş Kanununu karma komisyonuna hangi partilerin ne sayıda iştirak etmiş olduklarının Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi Başkanlıklarından sorulması hususundaki 3/3/1970 günlü ara kararına bu nedenlerle muhalif kalmıştım.

2- Cumhuriyet Senatosu Geçici Komisyonunun bünyesinin Anayasa'nın 85. maddesine aykırı olup bu durumun da kanunun şekil yönünden iptalini gerekli kıldığı cihetle aşağıda yazılı sebeplerle iptal kararında bu gerekçeye dahi dayanılması gerektiği kanısındayım:

Anayasa'nın 85. maddesinin birinci fıkrasında Türkiye Büyük Millet Meclisi ve meclislerin çalışmalarını, kendi yapacakları içtüzük hükümlerine göre yürütecekleri yazılıdır. Yasama

meclisleri çalışmaları arasında komisyon faaliyetlerinin dahil olduğu Anayasa'nın aşağıda açıklanan hükümlerinden anlaşılmaktadır.

Anayasa'nın 91. maddesinin ikinci fıkrasında üyelerin kendi kanun tekliflerini her iki meclisin ilgili komisyonlarında savunabileceklerinin bildirilmiş ve 92. maddenin beşinci fıkrasında da her iki meclisin ilgili komisyonlarından seçilecek üyelerden bir karma komisyonun kurulacağı emredilmiş olması, Anayasa'nın 94. maddesinde kurulacağı açıklanan özel nitelikteki komisyondan başka, çeşitli sahalara ait diğer komisyonların dahi mevcudiyetinin kabul edilmiş olduğunu ifade eder.

Anayasa'nın 92. maddesinin 10. fıkrasındaki "Cumhuriyet Senatosu kendisine gönderilen bir metni Millet Meclisi komisyonlarında ve genel kurullarındaki görüşme süresini aşmayan bir süre içinde karara bağlar." şeklindeki hüküm de kanun tasarılarının Millet Meclisinden önce ilgili komisyonlarda inceleneceği esasının mevcut olduğunu gösterir,

Cumhuriyet Senatosu içtüzüğünün 23. maddesi hükümlerince gelen tasarı tekliflerinin ilk önce ilgili komisyonlara havale edilerek oralarda tetkik edildikten sonra genel kurula gönderilmekte olduğu görülmektedir.

Açıklanan şu hükümler karşısında bu komisyonların vücudundan vazgeçilemez oldukları anlaşılır. Aksi görüşün kabulü halinde Anayasa'nın 92. maddesinin beşinci fıkrasında emredilen karma komisyonunun kurulmasına da imkân kalmaz. Zira bu fıkra da her iki meclisin ilgili komisyonlarından seçilecek eşit sayıdaki üyelerden bir karma komisyon kurulacağı emredilmektedir.

İlgili komisyonların Anayasa'da isimleri açıkça sayılmayıp da içtüzükle belli edilmiş olması komisyonların Anayasa ile öngörülmüş komisyonlar olmadıklarını ifade etmez. Esasen bu komisyonların gerek Anayasa'da gerekse içtüzüklerde gösterilmiş olsunlar fikirlerinin meclislerce kabulü zarurî olduğu hakkında bir hüküm mevcut değildir, bu yönden aralarında bir fark yoktur. Bu itibarla bunların bir içtüzük kuruluşu veya bir Anayasa kuruluşu şeklinde bir ayırıma tabi tutularak bazılarının vücudundan vazgeçilebileceğinin bazılarının ise vazgeçilemeyeceğinin kabulü Anayasa'ya uygun düşmez.

Esasen ihtisasa ilişkin bir çok kanun tasarılarının Yasama Meclisleri müzakereleri sırasında iyi tetkik edilerek olgun bir hale getirilmesi beklenemez. Bu hususta komisyon çalışmalarının büyük faydalar sağlayabileceği aşîkârdır. Bu nedenlerle komisyon faaliyetleri kendilerinden vazgeçilmesi doğru olmayan Yasama Meclisi çalışmaları olduğunda tereddüt edilmemek gerekir.

Anayasa'nın 85. maddesi hükmünce, komisyonların, siyasî parti gruplarının meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Güven Partisinin kurulması üzerine. Senato Geçici Komisyonunun kuruluş biçimi, siyasî parti gruplarının meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak bir düzende olmaktan çıkmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda sözü geçen komisyonun Anayasa'nın 85. maddesinin ikinci fıkrasında açıklanan şekle uygun bir hale getirilmesi gerekirken bu yapılmadığından ortada Anayasa'nın emrettiği şekilde komisyonun mevcut olduğu kabul edilemez.

Böylece dâva konusu İş Kanununun, Anayasa'ya uygun Senato Geçici Komisyonu incelemesine tabi tutulmadan kabul edilmiş olması dahi, şekil yönünden iptalini gerektirdiğinden iptal kararında yukarıda açıklanan gerekçeye de dayanılması icabettiği oyundayım.

Üye
Şahap Arıç

KARŞIOY YAZISI

931 sayılı-İş Kanununun 3, 5, 8, 14, 74, 75, 97, 99, 102, 104 ve 106. maddelerinin, kararın bu yöne ilişkin bölümünde .açıklandığı üzere, kuruluşu Anayasa'ya aykırı bulunan karma komisyonda görüşülmüş ve düzenlenmiş olması bu hükümlerin iptalini gerektirmekte ise de. şekil yönünden Anayasa'ya aykırılığı söz konusu olmayan başka hükümlerin, 44 sayılı Kanunun 28. maddesindeki hal ve sebep dışında, kararda olduğu gibi, iptal edilen maddelerin genel olarak kanunun bütünü ile ilişkisi ve bağlantısı bulunan önemli geniş etkili ve kapsamlı hükümler olduğu gerekçesiyle iptalleri mümkün değildir. Gerçi kararda 44 sayılı Kanunun 28. maddesine dahi ikinci bir dayanak gibi temas edilmiş ise de, 931 sayılı Kanunun yukarıda sayıları yazılı maddeleri dışındaki hükümleri üzerinde uygulanma imkânı kalıp kalmadığı yönünden durulmamış ve çoğunluğun gerekçesinden, özellikle kararın sonuç bölümünün 2 sayılı bendindeki (Kanunun tümünün şekil yönünden iptaline) hükmünden anlaşılabacağı, gibi kanunun tümünün iptalinde 44 sayılı Kanunun 28. maddesine değil Anayasa'ya aykırılık gerekçesine dayanılmıştır. 44 sayılı Kanunun uygulandığı durumlarda, bu kararın sonuç bölümünün 3 sayılı bendinde de olduğu gibi, keyfiyet açıkça belirtilmiştir.

Esasen dâvada kanunun tümünün şekil ve esas yönlerinden Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülmüş olduğuna göre bu yönden yapılan inceleme sonunda Anayasa'ya aykırı olduğu tespit edilecek hükümler için artık 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin uygulanması söz konusu olamayacağı açıktır. Bazı hükümlerin şekil yönünden Anayasa'ya aykırılığı, şekle uygun olarak kanunlaşmış başka hükümlerin de şekil yönünden Anayasa'ya aykırılığı sonucunu doğurabileceği görüşü de yerinde değildir. Şekil yönünden Anayasa'ya aykırı olmayan hükümlerin esas yönünden de Anayasa'ya uygun olup olmadığının incelenmesi ve varılacak sonuca göre gerekiyorsa 44 sayılı Kanunun 28. maddesinin uygulanması cihetine gidilmesi gerekirdi.

Bu sebeplerle kararın, şekil yönünden Anayasa'ya aykırılığı söz konusu olmayan hükümlerin de, 44 sayılı Kanunun 28. maddesi dışındaki sebeplerle ve şekil yönünden iptaline ilişkin 2 sayılı bendine karşıyım.

Üye
İhsan Ecerniş